

Avantprojecte de Tesis Doctoral: Actuacions d'Èxit a la Universitat

Resumen:

L'excel·lència en l'Educació Superior ha estat àmpliament estudiada per la comunitat científica internacional. Concretament, diferents universitats apliquen Actuacions d'Èxit (AE) en les seves comunitats. No obstant, com s'aborden en aquest procés de transferència d'AE les diferències contextuais pròpies de cada comunitat? L'objectiu principal d'aquest projecte de tesis és poder donar resposta oferint una guia d'orientacions per a la transferibilitat d'AE en qualsevol context universitari. En primer lloc, es realitza l'estat de l'art i un anàlisi documental sobre cadascuna de les AE en l'àrea d'Educació Superior recollides a la literatura científica internacional i s'analitzaran contextos culturalment pròxims a l'andorrà, com els espanyols, on hagin estat transferides les AE. A partir de les dades obtingudes serà elaborada la guia d'orientacions.

Palabras clave: Excel·lència, Educació Superior, Actuacions d'Èxit.

1. Objetivos o propósitos:

El projecte de tesis aborda la temàtica d'excel·lència en Educació Superior. Aquest camp d'estudi està estretament relacionat amb la línia de recerca centrada en la qualitat en contextos universitaris. El món universitari anhela avançar cap a la millora de la qualitat i prova d'això és el sorgiment d'organismes interns –com Consells de Qualitat- així com externs –agències avaluadores de qualitat- per tal de tenir un aval que ho garanteixi. En el marc d'aquesta àrea d'estudi, les Actuacions d'Èxit (AE, d'ara en endavant) són estratègies implementades a Educació Superior que garanteixen la millora del rendiment acadèmic així com la participació activa (engagement) dels col·lectius que formen part de la comunitat universitària. A més, qualsevol AE és universal i transferible de forma que és aplicable a qualsevol context, aspecte principal pel qual el projecte de recerca es centra en aquesta línia d'investigació emergint la següent qüestió: De quina manera es poden transferir Actuacions d'Èxit als diferents contextos universitaris?

D'aquesta qüestió formulada, convertida en pregunta de recerca, en derivaren d'altres com, per exemple, a què ha de respondre una estratègia per esdevenir d'èxit? (èxit com a millora de rendiment acadèmic i millora de l'engagement dins la comunitat), quines evidències d'èxit han estat recollides per la comunitat científica internacional en relació a cada AE?, de quina manera

Organizado por:

altres universitats han implementat AE?, com es poden superar les resistències que es plantegen en una transferibilitat d'AE? La resposta a aquesta pregunta es pretén obtenir a través del resultat principal de la tesis: una guia d'orientacions per a la transferibilitat d'AE en contextos universitaris.

Així doncs, la tesis doctoral queda determinada pel següent objectiu general: elaborar una guia d'orientacions per a la transferibilitat d'Actuacions d'Èxit en contextos universitaris.

Al seu torn, la tesis queda desenvolupada entorn els següents objectius específics:

1. Definir el concepte d'èxit, excel·lència i qualitat.
2. Recollir evidències d'èxit d'Actuacions d'Èxit estudiades per la comunitat científica internacional.
3. Explorar experiències d'èxit en la implementació d'Actuacions d'Èxit en contextos universitaris de l'estat espanyol.
4. Transferir Actuacions d'Èxit al context universitari andorrà.
5. Identificació dels elements exclusors i transformadors de l'objectiu 3 i 4.

2. Marco teórico:

La situació problemàtica viscuda a l'actualitat (exclusió social, pobresa, índex d'atur, etc.) fa que la societat sigui més exigent amb la investigació científica sol·licitant que contribueixin amb la societat en la seva millora de qualitat de vida de manera que s'evidenciïn el retorn dels resultats obtinguts des del món de la recerca. Així doncs, cada vegada més es dona un rebuig a que idees innovadores centrin el valor en el seu procés innovador enlloc de tenir per objectiu obtenir resultats d'èxit que, precisament, justifiquin l'existència del procés (Padrós, Duque, & Molina, 2011). Aquesta demanda també té cabuda a l'Educació Superior (Flecha & Racionero, 2012) de manera que es desitgen processos que garanteixin l'èxit defugint de tècniques ja emprades com, per exemple, l'avaluació de l'alumnat vers la qualitat universitària. Cal destacar que, dissortadament, evidenciar resultats en les investigacions científiques que justifiquin les pràctiques educatives desenvolupades per al benefici de la comunitat és una tendència de l'última dècada i que encara ha de tenir més presència en els propers anys (Cooper, Levin, & Campbell, 2009).

L'emergència en aquest camp es tradueix en una necessitat d'implementar processos que ja hagin estat aplicats amb èxit i dels quals ja s'hagin obtingut evidències científiques d'èxit, anant un pas més enllà de la opinió subjectiva de col·lectius, com, per exemple, les enquestes a l'estudiantat relatives al seu nivell de satisfacció. D'acord amb les necessitats exposades, el plantejament teòric vinculat a les AE centra l'èxit en 1) la millora del rendiment acadèmic i 2) la

Organizado por:

millora en la participació activa dels col·lectius universitaris –engagement-. Per tal d'aconseguir aquest èxit, són necessàries unes pràctiques docents d'excel·lència i qualitat, per exemple, en relació a la metodologia docent tal i com indica la literatura científica.

Les Actuacions Educatives d'Èxit són el principal resultat del Projecte Integrat INCLUD-ED. Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from education (2006-2011), projecte desenvolupat per un consorci de 14 països europeus en els quals més de 100 membres investigadors han estat participants. L'objectiu del projecte fou identificar quines eren aquelles estratègies educatives que contribuïen a superar desigualtats i promouien la cohesió social així com identificar quines reproduïen o generaven major exclusió social. La major contribució social del projecte va ser la identificació d'aquestes actuacions d'èxit que es van obtenir dels subprojectes 1, 2 i 6 dels quals s'estableix com Actuació Educativa d'Èxit aquelles accions que permeten millorar els resultats acadèmics així com la convivència escolar (Flecha, 2014). A més, les Actuacions Educatives d'Èxit no queden resten lligades al context estudiat sinó que són universals i transferibles per la qual cosa es poden aplicar en qualsevol altre context (Ríos, 2013).

Des de l'escenari universitari es fa explícita la necessitat de desenvolupar un model de docència universitària basat en evidències científiques i no en ocurrències (Flecha & Racionero, 2012). Això és, més enllà de realitzar una revisió de bones pràctiques es demanda l'aplicació i ús d'actuacions que ja hagin estat aplicades en altres universitats internacionals i demostrin el seu èxit de manera que siguin basades en evidències. D'altra banda, l'equip d'investigadors format per Flecha, Racionero, Tintoré i Arbós (2014) publiquen un primer recull d'Actuacions d'Èxit en l'àrea de docència universitària (ADE).

Alguns exemples són els equity workshops, seminaris de recerca, els Visiting Scholars Program, els reading groups, la interdisciplinarietat dels grups de recerca, l'acompanyament de professorat sènior a júnior o bé la participació del professorat universitari en les xarxes científiques internacionals.

En una ampliació en l'estudi d'Actuacions d'Èxit l'equip investigador amplia el número d'estratègies amb les Actuacions d'Èxit a les Universitats (AEU). Com exposen Flecha, Racionero, Tintoré i Arbós (2014, p.134-137), les AEU consisteixen en programes de les assignatures basats en la investigació científica, l'ensenyament i lectura d'autors clàssics, l'outline paper i l'implication paper, el peer review, tallers sobre els recursos electrònics de la comunitat científica internacional, els estudis de cas, la co-docència, el writing center, el take home exam i el brown bag seminar. Aquest conjunt d'Actuacions d'Èxit en contextos universitaris emmarcades en l'àrea de docència i recerca esdevindran objecte d'anàlisi i aplicació en el context universitari andorrà.

Organizado por:

3. Metodología:

La recerca adopta la Metodologia Comunicativa Crítica com a metodologia de recerca (Gómez, Puigvert & Flecha, 2011). Aquest enfocament d'investigació persegueix no només conèixer i descriure la realitat, sinó també transformar-la a través de la recollida de totes les veus protagonistes de l'estudi. S'estableixen dues categories d'anàlisi que faciliten obtenir els elements claus per a un possible disseny de model de transferència d'AE: des d'una dimensió exclusora s'analitza el conjunt d'elements que dificulten tal transferència mentre que en la dimensió transformadora s'inclouen els elements identificats pels mateixos protagonistes com a favorables en el procés de transferència.

En el projecte de tesis es poden diferenciar la dimensió quantitativa i la qualitativa prenent com a element comú l'orientació comunicativa. Per una banda, en el marc de l'elaboració d'una guia d'orientacions per a la transferència d'Actuacions d'Èxit, serà necessari 1) la recollida de les veus protagonistes en contextos universitaris espanyols on ja s'han transferit AE a través de l'aplicació de tècniques de recollida d'informació de caire qualitatiu amb enfocament comunicatiu com, per exemple, grups de discussió comunicatius o entrevistes comunicatives; i 2) la recollida d'evidències a través de l'aplicació de tècniques quantitatives amb enfocament comunicatiu per evidenciar l'èxit de l'AE transferides al context andorrà com, per exemple, una tècnica pre/post-test. Per últim, paral·lelament al compliment d'aquestes fases, es realitzaran les reunions amb el Consell Assessor (Gómez, Latorre, Sánchez & Flecha, 2006). En aquestes es garantirà un pla d'igualtat entre experts i participants: mentre la investigadora aportarà el coneixement de la comunitat científica internacional a la comunitat estudiada, els membres del context universitari aportaran el coneixement derivat de la seva experiència.

4. Resultados y/o conclusiones:

La tesis doctoral es troba en desenvolupament per lo que s'han obtingut resultats preliminars de la primera fase -elaboració de l'estat de la qüestió- i, actualment, s'està obtenint els de la segona fase – anàlisi documental d'AE-. En relació a la primera fase, desenvolupada el primer semestre de 2017, s'ha obtingut el capítol d'estat de l'art. El procediment ha estat el següent: una continua revisió de literatura científica amb la finalitat de donar resposta a la definició dels conceptes "èxit" i "excel·lència". En primer lloc, es consultaren les revistes científiques indexades l'any 2016 al Journal Citation Report (JCR)¹. Es creà un registre de revistes

¹ Per més informació consultar: <http://scientific.thomsonreuters.com/imgblast/JCR-newlist-2016.pdf>

científiques a consultar d'acord amb dos criteris: 1) haver estat incloses en la categoria de ciències socials i 2) contenir en el seu títol les paraules education, educative i/o educational.

Segonament, es consultaren les revistes seleccionades i es cercaren articles científics identificats, en un inici, amb les següents combinacions de booleans: "higher education" AND success i "higher education" AND excellence. En el decurs de la cerca d'articles es considerà necessari incloure el terme booleà quality per tal de no delimitar la cerca per motius de terminologia.

De la cerca realitzada a la base de dades Web of Science i seguint el procediment exposat, s'obtingueren 3.931 resultats d'entre els quals 298 foren finalment identificats i revisats. Altres bases de dades foren consultades com ERIC, Scopus i Google Scholar – a través del qual es realitzà una revisió de literatura gris-.

Paral·lelament, es consultaren altres fonts d'informació com les agències de qualitat i organismes internacionals com la European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), l'Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) o l'International Bureau of Education de la UNESCO (IBE).

5. Contribuciones y significación científica de este trabajo:

La guia d'orientacions per a la transferibilitat d'AE permetrà que altres contextos universitaris tinguin accés a unes pautes per a transferir AE que promoguin 1) la millora del rendiment acadèmic i 2) la millora de l'*engagement* dins la comunitat universitària. Aquestes AE s'estudiaran a través d'un anàlisi documental on seran recollides les evidències científiques que les avalin. A més, diverses universitats espanyoles ja estan aplicant AE en les seves comunitats de manera que disposem de referents pròxims, des d'un prisma cultural i contextual, dels quals obtenir informació de la seva experiència. Així doncs, es podran recollir quines han estat les resistències en la transferència d'AE i de quina manera han estat superades. En una següent fase algunes AE seran transferides al context andorrà. Tal transferència pot suposar, per una banda, que el treball realitzat aportí un coneixement que pot contribuir en el rendiment acadèmic i un major *engagement* dins la comunitat universitària; i, per altra banda, suposaria una aportació innovadora en tant que el context universitari andorrà presenta una estructura diferent als contextos on ja s'han aplicat les AE.

6. Bibliografía:

Cooper, A., Levin, B., & Campbell, C. (2009). The growing (but still limited) importance of evidence in education policy and practice. *Journal of Educational Change*, 10(2-3), 159-171.

Organizado por:

#CIMIE18

LA MARCHA DE LAS CIENCIAS DE LA EDUCACIÓN

Zaragoza, 5 y 6 de julio de 2018

- Flecha, R., & Racionero, S. (2012). ¿Por qué no lo hacen en Harvard y Wisconsin? ¿Por qué las mejores universidades mantienen otras preocupaciones distintas a las de las universidades españolas?. En Martínez, J.B. (Coord) (1) Innovación en la Universidad. Prácticas, Políticas y Retóricas (pp. 105-128). Barcelona: Graó.
- Flecha, R. (2014). Successful Educational Actions for Inclusion and Social Cohesion in Europe. Barcelona: Springer.
- Flecha, R., Racionero, S., Tintoré, M., & Arbós, A. (2014). Actuaciones de Éxito en la Universidad. Hacia la Excelencia Tomando las Mejores Universidades como Modelo. Multidisciplinary Journal of Educational Research, 4(2), 131–150. <https://doi.org/10.4471/remie.2014.08>
- Gómez, A., Puigvert, L., & Flecha, R. (2011). Critical Communicative Methodology: Informing real social transformation through research. Qualitative Inquiry, 17 (3), 235-245.
- Padrós, M., Duque, E., & Molina, S. (2011). APORTACIONES DE LA INVESTIGACIÓN EUROPEA INCLUD-ED PARA LA REDUCCIÓN DEL ABANDONO ESCOLAR PREMATURO. Revista de La Asociación de Inspectores de Educación de España, 2011, 1–17.
- Ríos, O. (2013). Transformación Sociocultural y Desarrollo. Buenas Prácticas o Actuaciones de Éxito. Multidisciplinary Journal of Educational Research, 3(2), 173–199. <https://doi.org/10.4471/remie.2013.11>

Organizado por:

